

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ
АКАДЕМИЯСИНИНГ
СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН
ФОЙДАЛАНИШ СИЁСАТИ**

Мазкур Сиёсат Академиянинг таълим ва илмий-тадқиқот фаолиятида сунъий интеллектдан (кейинги ўринларда - СИ) фойдаланиш бўйича бажарилиши мажбурий бўлган қоидаларни белгилайди.

1. Мақсад, предмет ва қўлланиш доираси

1.1. Мақсад

Сиёсатнинг мақсади таълим сифати, маълумотлар муҳофазаси, СИдан фойдаланишнинг шаффофлиги ва ҳисобдорлигини таъминлаш, шунингдек Академия фаолиятининг миллий қонунчилик ва халқаро стандартларга мувофиқлигини таъминлашдан иборат.

1.2. Тартибга солиш предмети

Мазкур Сиёсат Академияда генератив СИ, катта тил моделлари, интеллектуал таҳлилий ва автоматлаштирилган текшириш воситалари, қарор қабул қилишни қўллаб-қувватловчи ҳамда бошқа сунъий интеллект тизимлари ва технологияларидан фойдаланиш тартибини белгилайди.

1.3. Қўлланиш доираси

Мазкур Сиёсат талаблари барча ходимлар ва таълим олувчилар, шунингдек шартнома асосида таълим, илмий ёки экспертлик фаолиятига жалб этилган шахслар учун мажбурий ҳисобланади.

2. Ҳуқуқий асос

Мазкур Сиёсат Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги, тегишли норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва халқаро стандартлар асосида ишлаб чиқилган.

3. Атамалар ва таърифлар

Сунъий интеллект (СИ) — инсоннинг ўрганиш, таҳлил қилиш, ечим топиш ва вазифаларни бажариш каби интеллектуал функцияларини тақлид қилувчи технологик ечимлар мажмуи.

Генератив СИ — фойдаланувчи сўрови асосида матн, дастурий код, тасвир, аудио ва видео каби янги мазмун яратувчи сунъий интеллект тизими.

СИдан фойдаланганликни кўрсатиш — таълим олувчи ёки ходим томонидан ишни тайёрлашда СИдан фойдаланилганлиги, унинг мақсади ва ҳажмини ёзма равишда кўрсатиш.

Инсон онгги назорати — якуний қарорни инсон қабул қилиши, СИ натижаларини текшириши ва баҳолаши ҳамда улардан аҳамиятли қарорнинг ягона асоси сифатида фойдаланмаслиги.

Ҳимояланган маълумотлар — шахсга доир, биометрик, генетик, хизматга оид, тергов ва тезкор-қидирув фаолиятига тааллуқли ҳамда қонун билан муҳофаза қилинадиган бошқа маълумотлар.

Автоматлаштирилган ёрдамчи восита — олдиндан белгиланган қоидалар асосида амалларни автоматик бажарадиган, мустақил хулоса чиқармайдиган ва қарор қабул қилмайдиган дастурий восита.

Амаллар журнали — автоматлаштирилган ёки СИ ёрдамида бажарилган амалларнинг санаси, вақти, ташаббускори, тури, қамрови ва натижалари қайд этиладиган маълумотлар мажмуи.

4. СИдан фойдаланишнинг асосий тамойиллари

4.1. Қонунийлик

СИдан фойдаланиш қонунчилик ва Академиянинг ички ҳужжатларига мувофиқ амалга оширилади.

4.2. Инсон онгининг устуворлиги ва назорати

СИ ёрдамчи восита ҳисобланади, якуний қарор эса инсон томонидан қабул қилинади.

4.3. Академик ҳалоллик

СИдан фойдаланиш муаллифлик, мустақиллик ва академик ҳалоллик талабларига зид бўлмаслиги керак.

4.4. Шаффофлик

СИдан фойдаланиш факти ва ҳажми белгиланган тартибда ошкор этилади, унинг натижалари инсон томонидан текширилади ва баҳоланади.

4.5. Маълумотларни муҳофаза қилиш

Нозик маълумотларни ташқи СИ хизматларига киритишга йўл қўйилмайди ёки белгиланган тартибда чекланади.

4.6. Адолатлилик ва камситмаслик

СИдан фойдаланишда асоссиз ёки камситувчи натижаларга йўл қўйилмайди.

4.7. Жавобгарлик

СИдан фойдаланиш натижалари учун жавобгарлик ундан фойдаланган шахс зиммасида бўлади

4.8. Компетенцияларни ривожлантириш

Академия таълим олувчилар ва ходимларнинг СИдан мақсадли ва хавфсиз фойдаланиш кўникмаларини ривожлантиради.

5. Таълим олувчилар томонидан СИдан фойдаланиш

Таълим олувчилар СИдан ўқув мақсадларида ўқитувчи томонидан белгиланган талаблар асосида фойдаланадилар. Бунда академик ҳалоллик, мустақил ишлаш, натижаларни текшириш ва белгиланган чекловларга риоя этиш шарт.

5.1. Таълим олувчининг мажбуриятлари

СИдан белгиланган талаблар доирасида фойдаланиш;

СИ ёрдамида олинган маълумот ва материалларнинг тўғрилиги ҳамда ишончлилигини текшириш;

ташқи СИ хизматларига шахсий, хизматга оид ва бошқа нозик маълумотларни киритмаслик;

якуний ишнинг мазмуни ва ишончлилиги учун шахсан жавобгар бўлиши шарт.

6. Ўқитувчилар ва бошқа ходимлар томонидан СИдан фойдаланиш

6.1. Ўқитувчилар:

ўқув материаллари, топшириқлар, кейслар ва қайта алоқа материалларини тайёрлашда, уларнинг сифати, тўғрилиги ва долзарблигини текширган ҳолда, СИдан фойдаланиши;

ҳар бир фан ёки топшириқ бўйича СИдан фойдаланиш шартларини олдиндан белгилаши ва таълим олувчиларга етказиши;

баҳолаш ёки академик ҳалолликка оид якуний қарорни фақат СИ хулосаларига асосланиб қабул қилмаслиги;

СИ ёрдамида тайёрланган материалларнинг мазмуни, педагогик сифати ва ишончлилиги учун жавобгар бўлиши шарт.

6.2. Бошқа ходимлар:

кундалик хизмат вазифаларини бажаришда, натижаларни текширган ҳолда, СИдан фойдаланиши;

шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларига таъсир қилувчи қарорларни фақат СИ хулосалари асосида қабул қилмаслиги;

мазкур Сиёсатда белгиланган маълумотларни муҳофаза қилиш талабларига риоя этиши;

СИ ёрдамида тайёрланган ҳужжатлар, таҳлиллар ва бошқа материалларнинг тўғрилиги ҳамда ишончлилиги учун жавобгар бўлиши шарт.

7. Академик ҳалоллик ва муаллифлик

СИ ёрдамида яратилган материални мустақил интеллектуал фаолият натижаси сифатида тақдим этиш академик ҳалолликнинг бузилиши ҳисобланади. СИ ўқув ёки илмий ишнинг муаллифи ёки ҳаммуаллифи сифатида тан олинмайди.

Қуйидагиларга йўл қўйилмайди:

СИдан фойдаланганликни кўрсатиш талаб этилганда, бу ҳақда маълумот бермаслик;

СИ ёрдамида манбалар, иқтибослар, маълумотлар ёки натижаларни сохталаштириш;

СИ тақдим этган манбалар, ҳуқуқий нормалар, статистик маълумотлар ва бошқа натижаларни текширмасдан амалиётга киритиш;

СИ натижаларидан мустақил фикрлаш, ҳуқуқий таҳлил ва муаллифнинг шахсий интеллектуал ҳиссаси ўрнида фойдаланиш.

Илмий нашрларда СИдан фойдаланилганлиги нашриёт талаблари ва мазкур Сиёсатга мувофиқ ошкор этилади.

Ишнинг мазмуни, аниқлиги, ишончлилиги ва мустақиллиги учун жавобгарлик муаллиф зиммасида бўлади.

8. СИдан фойдаланганликни кўрсатиш ва иқтибос келтириш

8.1. СИдан фойдаланганликни кўрсатиш талаби

Таълим олувчи ёки ходим ҳужжатни тайёрлаш, қайта ишлаш, таржима қилиш, қисқартириш, умумлаштириш ёки таҳлил қилишда СИдан фойдаланган бўлса, бу ҳақда маълумот кўрсатиши шарт.

Маълумотда СИ воситасининг номи, ундан фойдаланиш мақсади ва ҳажми, шунингдек СИ ёрдамида тайёрланган ёки қайта ишланган қисмлар кўрсатилади.

Фақат имло, пунктуация, техник хатоларни текшириш ва оддий услубий таҳрирлаш учун СИдан фойдаланиш бундай маълумотни кўрсатишни талаб этмайди, агар бошқача талаб белгиланмаган бўлса.

Талаб этилган ҳолда СИдан фойдаланганлик ҳақида маълумот кўрсатмаслик мазкур Сиёсат талабларининг бузилиши ҳисобланади.

8.2. СИдан фойдаланганлик ҳақида маълумот шакли

Кўрсаткич	Мазмуни
СИ воситаси	СИ воситасининг номи, версияси ва фойдаланилган сана
Фойдаланиш мақсади	ахборот излаш, матн тайёрлаш, таҳрирлаш, таржима қилиш ёки маълумот таҳлили
Фойдаланиш ҳажми	ҳужжатнинг СИдан фойдаланилган қисми ва ҳажми
Натижани текшириш	натижанинг тўғрилиги ва ишончилигини текшириш усули

8.3. Иқтибос келтириш

СИ натижаларидан матнда фойдаланилганда СИ воситасининг номи, сўров мазмуни ва фойдаланилган сана белгиланган тартибда кўрсатилади. СИ орқали олинган муаллифлик ҳуқуқи билан ҳимояланган материалларни тўғридан-тўғри кўчиришга йўл қўйилмайди.

9. Шахсий маълумотларни муҳофаза қилиш, махфийлик ва ҳимояланган ахборот билан ишлаш

Ташқи СИ тизимларига шахсий маълумотлар, хизматга оид чекланган ахборот, тергов ва тезкор-қидирув фаолиятига оид маълумотлар, шунингдек давлат сирини ташкил этувчи маълумотларни киритиш тақиқланади.

Шахсга доир ва бошқа ҳимояланган маълумотларга СИ ёрдамида ишлов бериш фақат қонунчилик ва мазкур Сиёсат талабларига мувофиқ амалга оширилади. Бунда Академияда тасдиқланган ҳимояланган ахборот тизимлари ва дастурий воситаларидан фойдаланилади.

Ташқи СИ хизматларидан фойдаланишга рухсат этилган ҳолларда фақат шахсни аниқлаш имконини бермайдиган аноним ёки умумлашган маълумотлар киритилиши мумкин.

Ахборот хавфсизлиги таҳдид аниқланган тақдирда тегишли СИ воситасидан фойдаланиш чекланади ёки тўхтатилади.

10. Хавфларни бошқариш ва СИ воситаларидан фойдаланишни назорат қилиш

10.1. СИ воситаларини хавф даражаси бўйича таснифлаш

Академияда СИ воситалари уларнинг қўлланиш мақсади, қайта ишланадиган маълумотлар хусусияти ва эҳтимолий оқибатларига кўра хавф даражаси бўйича баҳоланади.

Таълим олувчиларни баҳолаш, қабул қилиш ва шахсга доир маълумотларга ишлов бериш билан боғлиқ СИ воситаларидан фойдаланишда инсон назорати мажбурий бўлиб, СИ хулосаси якуний қарорнинг ягона асоси бўлиши мумкин эмас.

Ўқув, илмий ва таҳлилий материалларни тайёрлашда СИ натижалари инсон томонидан текширилади, зарур ҳолларда СИдан фойдаланганлик кўрсатилади.

Ахборот излаш, матнни таҳрирлаш ва бошқа ёрдамчи вазифаларда СИдан мазкур Сиёсатнинг умумий талабларига риоя қилган ҳолда фойдаланилади.

Мустақил қарор қабул қилмайдиган автоматлаштирилган ёрдамчи воситалар алоҳида хавф тоифасига киритилмайди ва инсон назорати ҳамда ахборот хавфсизлиги талаблари асосида қўлланилади.

10.2. СИ воситаларини тасдиқлаш

Академияда фойдаланиш учун тасдиқланган СИ воситаларининг ягона реестри Ахборот-коммуникация технологиялари ва ахборот хавфсизлигини таъминлаш бўлими томонидан юритилади.

СИ воситасини тасдиқлаш ва реестрга киритиш манфаатдор таркибий бўлинманинг таклифига кўра Ахборот-коммуникация технологиялари ва ахборот хавфсизлигини таъминлаш бўлими хулосаси асосида амалга оширилади.

10.3. СИ воситасини реестрга киритиш мезонлари

СИ воситаси ундан фойдаланиш мақсади ва доираси аниқ белгиланган, хавф даражаси баҳоланган, ахборот хавфсизлиги ва маълумотларни муҳофаза қилиш талабларига мувофиқ бўлган тақдирда реестрга киритилади.

Бунда СИ натижаларини инсон томонидан назорат қилиш ва текшириш имконияти, маълумотларни сақлаш ва қайта ишлаш шартларининг қонунчиликка мувофиқлиги ҳамда эҳтимолий хавфларнинг мақбул даражада эканлиги инобатга олинади.

10.4. Реестрни юритиш

Реестрда СИ воситасининг номи, ишлаб чиқувчиси, фойдаланиш мақсади, хавф даражаси, рухсат этилган фойдаланувчилар, маълумотлар тоифаси, чекловлар, тасдиқлаш ва қайта баҳолаш санаси ҳамда амалдаги мақоми кўрсатилади.

10.5. Даврий қайта баҳолаш

Қонунчилик, воситанинг имкониятлари ёки фойдаланиш шартлари ўзгарганда, ахборот хавфсизлигига таҳдид аниқланганда ёки натижалар ишончилигига шубҳа пайдо бўлганда навбатдан ташқари қайта баҳолаш ўтказилади.

10.6. Фойдаланишни чеклаш ёки тўхтатиш

СИ воситасидан фойдаланишда ахборот хавфсизлиги, маълумотлар муҳофазаси ёки шахсларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларига таҳдид

аниқланган тақдирда, ундан фойдаланиш чекланади ёки вақтинча тўхтатилади.

Текширув ёки қайта баҳолаш натижасига кўра фойдаланиш қайта тикланиши, қўшимча шартлар асосида давом эттирилиши, тўхтатилиши ёки восита реестрдан чиқарилиши мумкин.

10.7. Реестрдан чиқариш

СИ воситаси қонунчилик ёки мазкур Сиёсат талабларига номувофиқ бўлганда, ахборот хавфсизлиги талабларини таъминламаса, мунтазам равишда ишончсиз натижалар берса, қўллаб-қувватлаш тўхтатилса ёки ундан фойдаланиш зарурати қолмаса, реестрдан чиқарилади.

СИ воситасини реестрга киритиш, ундан фойдаланишни чеклаш, тўхтатиш ёки реестрдан чиқариш Ахборот-коммуникация технологиялари ва ахборот хавфсизлигини таъминлаш бўлимининг хулосасига кўра Академия бошлиғининг соҳавий ўринбосари томонидан ҳал этилади.

10.8. Автоматлаштирилган ёрдамчи воситалардан фойдаланиш

Автоматлаштирилган ёрдамчи воситалардан инсон онгги назорати асосида фойдаланилади.

Бундай воситалар жорий этилишидан олдин синовдан ўтказилади, бажарилган амаллар қайд этилади ва натижалар масъул ходим томонидан текширилади.

Уларни ишлаб чиқиш, синовдан ўтказиш, тасдиқлаш ва қўллаш тартиби Академиянинг алоҳида ички ҳужжати билан белгиланади.

11. Компетенциялар ва ўқитиш

Академия ходимлар ва таълим олувчиларда СИдан фойдаланиш компетенцияларини шакллантиради.

Ўқитиш дастурлари СИНинг ишлаш тамойиллари, имконият ва чекловлари, этика ва ҳуқуқий талаблар, маълумотларни муҳофаза қилиш ҳамда СИ воситаларидан амалий фойдаланиш кўникмаларини қамраб олади.

Ходимлар ва таълим олувчилар учун СИдан фойдаланиш бўйича мунтазам малака ошириш ташкил этилади. Мазкур Сиёсатнинг асосий талабларини ўзлаштириш мажбурий ҳисобланади.

12. Сиёсат талабини бузиш, жавобгарлик ва кўриб чиқиш тартиби

12.1. Қуйидагилар мазкур Сиёсат талабларининг бузилиши ҳисобланади:

СИ ёрдамида яратилган материални мустақил иш сифатида тақдим этиш;

СИдан фойдаланиш тақиқланган ҳолларда ундан фойдаланиш;

талаб этилганда СИдан фойдаланганликни кўрсатмаслик;

ташқи СИ тизимларига шахсий, хизматга оид ёки бошқа муҳофаза қилинадиган маълумотларни киритиш;

СИ ёрдамида манбалар, маълумотлар ёки натижаларни сохталаштириш.

СИдан фойдаланиш талабларини қўпол ёки такроран бузган таълим олувчига муайян фан доирасида СИдан фойдаланиш вақтинча чекланиши мумкин.

12.2. Жавобгарлик чоралари

Жавобгарлик чоралари бузилишнинг оғирлиги, хусусияти ва такрорийлигидан келиб чиқиб қўлланилади.

Бунда огоҳлантириш, ишни қайта бажариш, баҳони пасайтириш, тегишли комиссияга йўналтириш ёки қонунчилик ва Академиянинг ички ҳужжатларида белгиланган бошқа чоралар қўлланилиши мумкин.

Маълумотларни ноқонуний қайта ишлаш ёки муҳофаза қилинадиган ахборотни ошкор этиш қонунчиликда белгиланган жавобгарликка сабаб бўлади.

12.3. Кўриб чиқиш кафолатлари

СИдан фойдаланиш қоидалари бузилгани Ахборот-коммуникация технологиялари ва ахборот хавфсизлигини таъминлаш бўлими томонидан қайд этилади.

СИ детектори натижаси мустақил ва етарли далил ҳисобланмайди ҳамда қўшимча текширишни талаб қилади.

Қарор қабул қилинишидан олдин шахсга тушунтириш бериш имконияти берилади. Қабул қилинган қарор устидан Академияраҳбариятига шикоят қилиниши мумкин.

13. Бошқарув, мониторинг ва Сиёсатни қайта кўриб чиқиш

Мазкур Сиёсатнинг амалга оширилиши Академиянинг сунъий интеллект бўйича масъул тузилмаси томонидан мувофиқлаштирилади.

Масъул тузилма Сиёсат ижросини назорат қилади, тасдиқланган СИ воситалари реестрини юритади, ўқитиш ишларини ташкил этади ва методик масалаларни кўриб чиқади.

Академиянинг таркибий бўлинмалари мазкур Сиёсат талабларининг бажарилиши учун ўз ваколатлари доирасида жавобгар ҳисобланади.

14. Якуний қоидалар

Мазкур Сиёсат Академиянинг СИ технологияларини жорий этишга оид стратегик ҳужжатлари билан биргаликда қўлланилади. Сиёсат қоидалари билан Ўзбекистон Республикаси ёки халқаро қонунчилик ўртасида зиддият юзага келганда қонунчилик нормалари қўлланилади.

Мазкур Сиёсат талабларни бузган шахс қонунчиликда белгиланган тартибда жавобгар бўлади.